

הדרך הזו וצועד את הצעדים הראשונים מתוך מגמה אמיתית להגיע לדבקות, הקב"ה בוחן לבבות יראה טהרת לבו ויעזרהו ויסייעהו לאורך כל הדרך.

מי שמכניס את עצמו בעבודה זו, יזכה להרגיש את העונג והשמחה שיש בלימוד התורה, כי הם טמונים בדביקות בהקב"ה שיש בתורה, ואילו מי שלומד רק שלא לשמה ואינו שואף למדרגה זו אינו זוכה לעונג ולשמחה שבתורה. ואין מעלת הדביקות בתורה תלויה בחוזק שכלו וכשרונותיו, אלא ברצון האמיתי לקבל את התורה.

כלליות התורה ומעלת הלימוד בחבורה

החילוק בין מרבה תורה למרבה ישיבה

המשנה באבות (פ"ב מ"ז) אומרת, מרבה תורה מרבה חיים, מרבה ישיבה מרבה חכמה.

הפירוש הפשוט של 'מרבה תורה מרבה חיים' הוא, שרק הזמן שאנו מנצלים לתורה נשמר לחיי נצח, ומה שלא מנצלים הולך לאיבוד. ואף שקיום מצוות הוא גם כן ניצול הזמן, מכל מקום הרי אמרו (שם מ"ה) אין בור ירא חטא ולא עם הארץ חסיד, כלומר שעל ידי קיום מצוות לחוד בלי תורה אין שלימות.

ופירוש מה שאמרו 'מרבה ישיבה מרבה חכמה', כי חיים אמנם אפשר להשיג אף על ידי לימוד תורה בינו לבין עצמו, אבל חכמה שהיא הבהירות בלימוד, זה שייך לקנות רק בחבורה, במסגרת של ישיבה.

ביאור ענין מרבה ישיבה

אלא שלימוד התורה שלנו הוא בעצם שינון וחזרת התורה שכבר למדנו ברחם אימנו, כמו שכתוב במשלי (כ, ה) מים עמוקים עצה בלב איש ואיש תבונה ידלנה - אנו דולים את אותם מים עמוקים והעצה שיש כבר בתוך לב האיש, מה שכבר למדנו מן המלאך. אם כן לשם מה אנו זקוקים לחבר עבור זה? ועוד שגם המשנה באבות (פ"ד מ"א) אומרת איזהו חכם הלומד מכל אדם, וביאר המהר"ל שאדם חכם בעצם אינו

זקוק לרב אלא הוא לומד מכל אדם, אם כן מדוע 'מרבה חכמה' שייך דווקא על ידי 'מרבה ישיבה'?

מחדש הסבא מקלם (חכמה ומוסר ח"א מאמר רמח), שבאמת האדם מצד עצמו אינו זקוק ללמוד דוקא מחברו, אבל בלי שלימות הנפש אי אפשר לזכות לתורה. ולפי שמידת הקב"ה הוא להיטיב, אף אנו לא נוכל להגיע לשלימות הנפש אלא על ידי שנסייע לאחרים. ולכן צריך לתנאי של 'מרבה ישיבה', שעל ידי זה יהיה האדם בגדר נותן לאחרים וישלים נפשו.

ועוד כתב הרמח"ל שהנפש מזככת את הגוף, וכן כתב המהר"ל שהנפש נותנת חיות לאברים, נמצא שעל ידי שלימות הנפש הרי הוא עושה חסד עם גופו, ועל ידי זה יוכל לזכות לקבל תורה מצד השלימות שלו.

התורה בזכות הכלל ולצורך הכלל

ובמשנה (אבות פ"ו מ"ו) אמרו שאחד מקניני התורה הוא נושא בעול עם חברו, ופירש המהר"ל משום שהתורה ניתנה לכלל ולא ליחיד, וכאשר הוא נושא בעול עם חברו הרי משייך עצמו אל הכלל וזוכה על ידי זה לתורה.

וכן מובא במדרש (ויקרא רבה ט, ג) מעשה ברבי ינאי שהאכיל והשקה איזה עובר אורח, ולאחר מכן גילה שהוא עם הארץ גמור ואין בו לא מקרא ולא משנה ואפילו לברך בעצמו לא ידע. אמר עליו רבי ינאי, אכל הכלב את מאכלו של ינאי. כעס עליו האורח ואמר לו, את ירושתי אתה גוזל ממני, שאל אותו רבי ינאי על איזה ירושה אתה מדבר? אמר לו האורח, פעם אחת עברתי ליד בית הספר ושמעתי את התלמידים משננים את הפסוק (דברים לג, ד) "תורה צוה לנו משה מורשה קהילת יעקב", ולא כתוב קהילת ינאי. וביאר במשנת רבי אהרן (ח"א עמ' לו) על דרך זה, לפי שהתורה לא ניתנה ליחידים אלא לכלל ישראל, ואם כן גם עמי הארץ הם חלק מן הכלל. כלומר שכל התורה שיודע רבי ינאי לא ניתנה לו אלא מכוח הכלל, וכדי למסרה אל הכלל, ואין בידו למנוע מהיחיד אפילו שהוא עם הארץ.

ביאור אלף נכנסים לישיבה ואחד יוצא להודאה

זהו ביאור דברי המדרש (קהלת רבה פ"ז פס' כח) אלף נכנסים למקרא ואחד מהם יוצא להוראה. ולכאורה, וכי ביקשו חז"ל לייאש אותנו ולומר שכמעט חסר סיכוי לצאת להוראה?

ספירת העומר + כלליות התורה ומעלת הלימוד בחבורה _____ רעא

אמנם כוונתם להיפך, שבשביל אותו אחד שיצא להוראה צריכים את כל האלף שיכנסו לשיבה, ואילו ילכו כמה מהשיבה, אף המורה הוראה יצא לבסוף חסר. ממילא, מה זה משנה אם זה לא אתה שעומד בראש ומוסר את השיעור או מורה הוראות, הרי סוף סוף על ידך ובזכותך הוא זה!

ואנו מוצאים (חולין ע"א, ב) על בן עזאי שהתאונן ואמר חבל על בן עזאי שלא שימש את רבי ישמעאל, ופירש רש"י הפסד וחבלה היא בעולם. וצריך להבין מדוע יש כאן חבלה לעולם? ואף על עצמו מה יש לו להתאונן, שהרי בגמרא (בכורות נח, א) מבואר על בן עזאי שהיה גדול יותר מרבי ישמעאל עד שאמר על כל חכמי ישראל שדומים עליו כקליפת השום, אם כן מה היה חסר לו? אבל התירוץ הוא שאפילו בן עזאי שהיה גדול השקדנים בדורו עד שלא נשא אשה מרוב שקיעותו בלימוד (יבמות סג, ב), בכל זאת חסר לו במה שלא קיבל עוד מרבי ישמעאל, וממילא היה זה חסרון גם לכל דורו, לפי שהתורה שייכת לכלל (ע"י שיחות מוסר לר"ח שמואלביץ מאמר סה). עד כדי כך יש צורך בלימוד מאחרים!

יצר הרע מיוחד לגרום לפירוד בין הלומדים

בגמרא (ברכות כח, ב) מובא שרבי נחוניא בן הקנה היה מתפלל בכניסתו לבית המדרש שלא אכשל בדבר הלכה וישמחו בי חברי. שואל רבי ירוחם ליבוביץ זצ"ל בשבילי דעת, כיצד יתכן שחשד רבי נחוניא בן הקנה את חבריו בעבירה כזו? וכי הוא גם התפלל שלא יחללו חבריו את השבת? ותירץ שאכן ברמה האישית אין מקום לחשוד את חבריו, אבל מכיון שהצלחה בלימוד תלויה בקשר שלו עם הכלל, ממילא יש יצר הרע מיוחד לגרום פירוד בין הלומדים ועל זה הוא התפלל.

שוב אנו רואים שצורת לימוד התורה היא דוקא בחבורה, ורק על ידה זוכים לתורה כי התורה ניתנה אל הכלל.

כשמרכז התורה בבבל מעלתה עולה על תורת ארץ ישראל

ר' יעקב קמנצקי זצ"ל באמת ליעקב על פרקי אבות (בהערה לפ"א מ"ג) מביא את דברי הגמרא בפסחים (סו, א) שמשפרת על בני בתירא שהיו נשיאי ארץ ישראל, וכשנשאלו אם פסח דוחה את השבת לא ידעו להשיב, עד שבא הלל שעלה אז מבבל ופשט להם את ההלכה. מיד הושיבוהו בראש ומינוהו נשיא עליהם. שואל ר' יעקב, הרי מעשה זה היה בזמן שביית המקדש היה קיים, והיו אז בבחינת "כי מציון תצא

תורה" ששם מקור התורה של העם, אם כן כיצד יתכן שדווקא הלל שעלה מבבל ידע יותר טוב מהם?

על דרך זה הוא מעיר על דברי הגמרא (כתובות קג, ב) שאף בזמן שהיה רבי יהודה הנשיא בארץ ישראל, אמר רבי חנינא שאם חס ושלום נשתכחה תורה מישראל יכול להחזירה בפלפולו, וכן אמרו (ב"ק קיז, א) שכשעלה רב כהנא מבבל אמרו לרבי יוחנן ארי עלה מבבל, וקשה איך יתכן שתהיה תורה בבבל יותר מבארץ ישראל?

מתרץ ר' יעקב עם אותו יסוד, שכיון שהתורה שייכת לכלליות עם ישראל, לכן אף שיש לארץ ישראל מעלה גדולה מאוד, מכל מקום מרכז התורה הוא המקום ששם נמצאים רוב מנין ובנין של כלל ישראל, ובאותו זמן מרכז התורה היה בבבל.

לימוד בחבורה דרוש גם כדי לזכות לחלק הפרטי של כל אחד בתורה

ואמנם כתב הנפש החיים שגדלות משה רבינו בתורה נבעה ממה שהיה עניו מכל אדם, כי התורה כבר נמצאת בלב האדם, וכמה שהוא יותר עניו הוא מסוגל להגיע אל האמת שבתוכו. אם כן מבואר שלכל אחד יש חלק בתורה שנמצא רק אצלו ושעל ידו ישיג את חלקו בעולם הבא.

מכל מקום גם זה נכון שרק בלימוד בחבורה יש אפשרות להגיע לתורה, כמו שאמרנו שהתורה ניתנה עבור הכלל, ורק על ידי הכלל יזכה לגלות מה שבתוכה.

ומסופר על ה'בית יוסף' שחידש פעם איזה חידוש בתורה, ולמחרת נכנס לבית המדרש ושמע אחד מהלומדים מסביר לחברו את החידוש שהוא עמל עליו כל כך אמש, וזה הביא אותו לחלישות הדעת. אמר לו ה'מגיד' [-מלאך מן השמים שהיה לומד אתו], שתנוח דעתו, באמת על ידו ירד חידוש זה לעולם, ואחרי זה כבר יכול גם יהודי פשוט לזכות להבין את זה בקלות.

טעם שזכה יהושע בן נון להיות ממוסרי התורה

והנה יהושע בן נון לא היה מראשי חכמי התורה שבאותו דור, ובכל זאת זכה להיות ראשון למקבלי התורה וממוסרי התורה, ואמרו במדרש (במדבר רבה כא, יד) משום שהוא היה מסדר את הספסלים בבית המדרש כדי לאפשר לאחרים ללמוד. וביאר במשנת רבי אהרן (ח"ב עמ' קיד) לפי שידע יהושע שהתורה ניתנה אל הכלל, ועל כן היה עוזר לאחרים ללמוד שעל ידי זה יזכו כלל ישראל לתורה. וסיבה נוספת שזכה לזה, מבואר

בפסוק (שמות לג, יא) משום שלא היה מש מתוך האוהל, כי הכיר שמסירת התורה היא רק על ידי משה והרי הוא יום אחד ימות, לכן עמל מעל לכוח האנושי כדי לקבל ממנו כל מה שאפשר. ועל ידי גישה זו זכה יהושע לתורה במידה כה גדולה.

צריך שיהיה הלימוד חלק מעצמיות האדם

מספר הסבא מקעלם על איזה אדם שהלך ללמוד חכמה במדינה רחוקה, ואחרי שנים רבות של לימוד יצא לדרך לחזור לביתו. באמצע הדרך קפצו עליו שודדים וביקשו לקחת ממנו את כל רכושו. התחנן החכם לפניהם שכל הפחות לא יקחו ממנו את הספרים שבהם כתב את כל חכמתו. צחקו עליו הגנבים ואמרו, אוי לו למי שחכמתו נמצאת בספר ואפשר לגזלה ממנו!

מאידך גיסא, מסופר על רבי משה פיינשטיין זצ"ל שהיה כתוב אצלו כל החיבור 'דברות משה' במחברות, וכשהגיע מרוסיה נאבד ממנו הכל, והוא ישב וחזר לכתוב את הכל מחדש. כיון שהחכמה היתה מונחת אצלו בראש ולא רק במחברות.

רבי משה לנדינסקי זצ"ל, ראש ישיבת ראדין, הלך פעם בדרך והיה חוזר על משניות בעל פה. כשאחז באמצע סדר נזיקין שכח כמה מילים מהמשנה. נשא את עיניו וראה בסמוך איזה קרעצ'מע (אכסניית דרכים) של יהודי וסר לשם. שאל את בעל האכסניה, אולי יש לך ספר משניות? ענה לו היהודי שאין לו הרבה ספרים, וגם משניות יש לו רק כרך אחד. שאל אותו רבי משה, איזה כרך? ענה לו בעל האכסניה, סדר נזיקין. שמח רבי משה ואמר, ברוך השם! זה בדיוק מה שאני מחפש! ועיין בו כמה שניות כדי להיזכר במילים ששכח.

בשובו אל ראדין, פגש את בעל החפץ חיים וסיפר לו על ההשגחה המופלאה שהיתה לו, איך ששכח את דברי המשנה ובדיוק מצא אכסניה והיה בה רק את הכרך שהיה זקוק לו.

ענה לו החפץ חיים, "רבי משה, בעולם האמת אין קרעצ'מעס - או שיודעים או שלא..."

הזדמנות מיוחדת ללימוד בזמן של בידוד

והנה בזמן שאנו נמצאים בבידוד ויש לנו רק את המעלה של 'מרבית תורה', אבל את הענין של 'מרבית ישיבה' אין לנו כעת, ואת רוח הישיבה אי אפשר להשלים באמצעות הלימוד דרך הטלפון.

אמנם יש מעלה גם כשנמצאים לבד, כיון שכעת יכולים ללמוד מה שהלב חפץ ולא רק מה שכל הציבור לומדים, ואפשר להקדיש יותר זמן לנושאים שיש משיכה אליהם ומרגישים צורך לברר. ומן הסתם ניתן לנו מצב זה כדי שיוכל כל אחד לקחת 'בעלות' על התורה, שיהא לו תורה שלו, בלי קשר ללימוד בתוך מערכת. ולכן יש לנצל הזדמנות מיוחדת זו בימים אלו.

לימוד ביחידות על דעת הציבור

אמנם נראה שגם כאשר אחד לומד תורה בעצמו ומעלה נקודות שונות בלימודו ופרטים אחרים שמעניינים אותו יותר מאת חברו, מכל מקום עדיין הוא נחשב שלומד על דעת הציבור, כיון שלבסוף הוא ישתף את חבריו בנקודות שהעלה. וכך גם במצבנו היום, הגם שאנו לומדים לבד, מכל מקום מטרתנו אל הציבור כולו ועל ידי זה נחשב הלימוד שלנו כלימוד בישיבה.

עבודת ימי הספירה

טעם לספירת העומר

ידועים דברי ספר החינוך (מצוה שו) בטעם מצות ספירת העומר, שבזה אנו מראים בנפשנו את רצוננו הגדול להגיע אל היום הנכבד והנכסף ללבנו ובאותם הימים אנו מכינים את עצמנו לקבלת התורה. מאידך, בהרבה ספרי מחשבה מובא שימי הספירה הם המשך של יציאת מצרים וגמר הניתוק מטומאתה, וספירת שבעה שבועות כנגד שבעת ימי נקיים של אשה הנטהרת על ידם.

אמנם כן משמע מחז"ל ששני הטעמים נכונים וקיימים בעת ובעונה אחת, שכן מובא במדרש שאמרו בני ישראל למשה מתי אנו מקבלים את התורה? אמר להם הרי אתם עוד יוצאים מן החומר והלבנים וצריכים אתם עדיין לגמור היציאה. הרי שימים אלו הם הכנה לקבלת התורה יחד עם הניתוק מטומאת מצרים.

עבודת ימי הספירה בתיקון המידות

והנה בספרים מובא שימים אלו מסוגלים לתיקון המידות. וצריך ביאור מהו הקשר בין תיקון המידות לקבלת התורה? כמו כן יש לברר מהי הדרך לתקן את מידותינו?